

”איפה הדב?״: על ספרה החדש של פנינה פרנקל

סמדר איל

ספר חדש יוצא לאוויר העולם – מה טיבו של הרך הנולד?

מהו?

איזהו?

ניטול ספר ונתבונן בו: מן הכריכה מביטה אלינו ילדה קטנה, על פניה הבעת תמיהה ואפשר דאגה. ידיה מושטות קדימה כשואלות: ”איפה הדב?”

”איפה הדב?” תמהה-מכריזה כותרת הספר, תוך שהיא מציינת במילים את מה שהעין מגלה באיור.

הילדה המצוירת מוקפת צבעים עזי-מבע: אדום, צהוב, כחול, ירוק. הצבעוניות הרבה השולטת בכריכת הספר מפיגה את תחושת חוסר הנחת, שהילדה מקרינה ומבשרת על פתרון אופטימי לבעיה.

נעלעל עתה במהירות בין דפי הספר: בכל עמוד – שתיים עד ארבע שורות קצרות. כך יאה לסיפור לפעוטות. אל הטקסט הכתוב נלוות תמונות המעבירות תחושה של פעלתנות ושל שימחת חיים: ילדה מחייכת, ילדה צועדת כשבידה הדובון, ילדה ואם פוסעות באון, ילדה ישנה בנועם כשאימה מחבקת אותה בחום. והנה...מה זאת?

ילדה יושבת במיטתה כשעל פניה הבעת דאגה ואולי מצוקה! בעמוד שלצד הציור – הולך הטקסט ומתארך, עד שהוא הופך לשני בתי שיר-סיפור המכילים שמונה

שורות! אין זאת אלא שנפל דבר בעלילת הסיפור, אירוע שקטע את הסדר הקודם, הטוב והנעים.

ואז – בעמודים הבאים שוב חוזר הקצב הראשוני, המבטיח: הפעם האם היא הפעלתנית, היא הרצה, המתכופפת, המחפשת, שעה שהבת עוקבת אחריה כשחיוך קטן הולך ומתפשט על פניה, שב ומתעצם לכדי צחוק גדול! בצחוק זה מסתיים הדפדוף הראשוני בין עלעלי הספר.

נחזור עתה בשנית אל הסיפור ונקרא את אשר אומרות המילים. והנה התמונה המתקבלת:

דנה היא ילדה קטנה כבת שנתיים – שלש.
חבריה הטובים הם שלוש בובות – חתלתול, ארנבון ודובי.
חברים אלה מתלווים אליה במהלך היום:
עם החתול – יוצאת היא לטיול,
עם הארנבון – תלך לגנון
והדובון – במיטה עם דנה.

ניתן להבחין שכל יום מתחיל ומסתיים בטקס קבוע – טקס השכבת הבובות לישון וטקס ההתעוררות וההכנה ליום חדש. טקסים חוזרים ונשנים אלה משקפים את סוגי הפעולות הקבועות, הנוסכות תחושת ביטחון ויציבות בחיי הילד.

הכל טוב ונעים בחייה של דנה. האיורים מעידים כי חבריה הצעצועים מרוצים, הן ביום והן בלילה. דנה עצמה מתוארת כילדה עצמאית ומלאת שמחת חיים, שְׁלֵה אם תומכת, השותפה לשמחות ולדאגות בתה. כך, עד שבוקר אחד, כמקובל בסיפורים רבים, מתעוררת הבעיה המעכירה את אוירת הנועם ששררה עד כה:

איפה החתול?

איפה הארנב?

איפה הדב? שואלת דנה בבכי גדול. דבר מה השתבש בשגרת

החיים המבורכת של חיי הילדה, והיא מתקשה להתחיל את

יומה, ללא המגע הנעים והבטוח של חבריה – בובותיה.

השאלה "איפה?" היא שאלת יסוד המלווה פעוטות וילדים בוגרים יותר, והיא טומנת בחובה פחדים וחששות מפני היעלמות הדבר החשוב והיעדרותו מן החיים.

"איפה אימא?", "איפה אבא?" הן מהשאלות המרכזיות שהורים לילדים קטנים חווים שוב ושוב, ושאלות אלו מתרחבות ומופנות לעבר דמויות נוספות ומשמעותיות בחיי הילדים.

נראה ששאלת ה"איפה", אם כן, היא העומדת במרכז ספרה של פנינה פרנקל, והיא זו המעלה חווית יסוד בחיי כל ילד – פרידות, עזיבות, נטישות, הישארות לבד.

מכיוון שהספר שלפנינו מיועד לפעוטות, הרי שנושא היעלמות האדם או החפץ נדון בפשטות, בקלילות ובקיצור רב: הילדה דנה איננה מוכנה לקום ממיטתה בבוקר, ללא שליטת "מלאכיה". החתול והארנבון נמצאים במהרה על ידי האם, והדב? איפה הדב? בכייה של הילדה הופך חיש קל לצחוק גדול כאשר היא מגלה כי:

"אימא, אימא שכחה...
הדב ישן כאן במנוחה
איתי מתחת לשמיכה".

הדובון הישן במיטת הילדה הוא תחליף לרצונה של הילדה לישון במיטת הוריה, אלא שכאן התפקידים מתחלפים – הילדה הופכת לאם המגוננת על תינוקה ובאמצעות משחק התפקידים, היא גם מעניקה וגם מקבלת את תחושות הביטחון והחום, שהיא זקוקה להן.

הספר מאפשר לילד הנמען לחוות לרגע קל (בלבד), את תחושת המועקה בעקבות היעלמות הדובון, אך ה"סוף-הטוב" שבא במהרה, נושא עמו תחושת שחרור ושמחה הן עבור דנה, גיבורת הסיפור, והן עבור הילד ה"קורא", המאזין לסיפור. ניתן, אם כן לראות, כיצד בספר קטן זה מתרחשים להם, זה בעקבות זה, מצבי חיים שונים, המעלים בעקבותיהם הלכי נפש שונים: שמחה ורגיעה – הפרת האיזון ומועקה – מתח – פתרון והרפיה – ושוב שמחה.

לאחר שהתבוננו בטקסט הכתוב והמצויר, הגיע הצעד החשוב מאין כמותו: קריאת הספר לפעוט בן שנתיים.

הילד המאזין מתעניין מאד בצעצועים של דנה, ובמקום בו הם נמים את שנתם. תוך כדי האזנה לסיפור, הוא מושיב סביבו את צעצועיו שלו כשהדובי שלו מונח בחיקו.

תוך כדי סיפור הוא חוזר בהנאה על המילים-צלילים החוזרים על עצמם:

"לולי-לול, לולי-לול"
"בוני-בון, בוני-בון"
"דבי-דב, דבי-דב"

כשדנה הילדה בוכה על היעלמות בובותיה, מצטיירת גם על פני המאזין הקטן ארשת דאגה. הקטנטן המאזין לעלילות דנה וצעצועיה, מחכה בקוצר רוח לסוף הטוב, וכשהדובון נמצא, מחבק אף הוא בהתרגשות רבה את דובונו שלו. סוף טוב, הכול טוב – גם לדנה שבספר וגם לילדון ולילדונת המאזינים לספור.